

Koll på pengarna

2011

HJÄLP
MED DIN
BUDGET

Så räcker dina
pengar längre

Råd och tips om
Din ekonomi

KONSUMENT-
VERKETS
BERÄKNINGAR

barn · bil · bostad · försäkring · Internet · kläder · lån · mat · mobil · möbler · sparande

Din ekonomi

De flesta av oss drömmer. Vissa kanske vill köpa bostad eller bil, eller åka ut och resa. Andra skulle vilja slippa oroa sig för att pengarna inte ska räcka månaden ut. Genom att ha ordning på din ekonomi blir det lättare att kunna förverkliga drömmarna.

Den här broschyren kan du ha nytta av om du till exempel är på väg att flytta hemifrån, tänker flytta ihop med någon, plötsligt har fått en sänkning av inkomsten eller bara är intresserad av att få bättre koll på dina pengar.

Här får du tips och råd som kan göra det lättare för dig att överblicka din ekonomi och att

avgöra vad du kan köpa och vad du kan avstå ifrån. Du får exempel på vad som kan vara

Om du jobbar – se till att du är medlem i en arbetslöshetskassa. Annars riskerar du att få en mycket låg inkomst om du skulle bli arbetslös!

FYLL I OCH RÄKNA UT!
Streckade områden visar var du själv kan fylla i för att räkna ut din budget.

Inkomsterna

Fyll i hushållets inkomster i tabellen. När det är gjort får du bättre överblick.

Inkomster och bidrag per månad efter skatt	Person 1	Person 2	Sammanlagd inkomst
Lön			
Föräldrapenning			
Barnbidrag			
Underhållsstöd/underhållsbidrag			
Bostadsbidrag			
Arbetslöshetsersättning			
Studiestöd/utbildningsbidrag			
Sjukpenning			
Sjuk- och aktivitetsersättning			
Pension			
Övriga inkomster (andra bidrag, stipendier m.m.)			
Summa inkomster per månad efter skatt			

Fyll i dina inkomster och för in summan på raden "Sammanlagda inkomster" på sidan 19.

en rimlig storlek på vanliga hushållsutgifter, till exempel för mat, kläder och fritidsaktiviteter. Här finns också information om kostnader för bil och om olika typer av boendekostnader, försäkringar, sparande och lån.

Fyll i de olika tabellerna och för över summorna till sidan 19. Sedan fyller du på med dina övriga kostnader. Du har då gjort en budget som ger dig översikt över din ekonomi, och du har kommit ett steg närmare att förverkliga dina drömmar.

VARFÖR GÖRA EN BUDGET?

Att göra en budget innebär att du skriver upp alla dina inkomster och utgifter. På så sätt får du en överblick som kan vara till stor hjälp om du vill förändra något i din ekonomi. Jämför dina utgifter med Konsumentverkets beräkningar så får du en uppfattning om du spenderar mycket eller lite pengar på olika saker. Du kanske utan att tänka på det har höga kostnader för något? Med hjälp av budgeten kan du minska onödiga utgifter så att du får råd till annat du hellre vill ha. På www.konsumentverket.se kan du också prova att fylla i Konsumentverkets budgetkalkyl.

Barns och ungdomars ekonomi

Hur stor ska fickpengen vara?

Olika familjer har olika ekonomiska förutsättningar. Hur stor en eventuell vecko- eller månadspeng ska vara är därför något som varje familj måste besluta om själv. Det är bra att bestämma i förväg vad pengarna ska räcka till. Ska den bara räcka till godis och småsaker kanske den inte kan bli lika hög som i de fall den även ska räcka till exempelvis kläder och hygienartiklar. En högre fickpeng behöver alltså inte innebära mer pengar till nöjen. Många familjer kommer även överens om att fickpengen kräver vissa motprestationer, till exempel att hjälpa till med städning, disk eller liknande.

Mamma och pappa bestämmer inte allt

Så länge du är omyndig kan dina föräldrar bestämma en hel del. Men inte riktigt allt. Har du fyllt 16 år och arbetar på helger och lov har du enligt lagen rätt att själv bestämma över dina inkomster. Du kan välja om du till exempel ska köpa ett par

skor eller ett dataspel. Men ska du köpa något dyrt, till exempel en dator, får du ändå vara beredd på att säljaren vill kontrollera att du har dina föräldrars tillstånd. Annars riskerar butiken att dina föräldrar begär att köpet ska hävas. Researrangörer kan också kräva att föräldrarna ger sitt tillstånd om du ska köpa en resa.

HUR STOR FICKPENG FÅR ANDRA?

Vissa banker gör egna undersökningar av genomsnittlig fickpeng i olika åldrar. Resultatet finns att läsa på deras webbplatser.

Exempel

FICKPENGAR

Intervju med familjen Svensson

Familjen Svensson består av pappa Ville, mamma Karin samt barnen Ingrid, 15 år, och Joel, 12 år.

Joel: Jag får 200 kronor i månadspeng. För det köper jag mest godis, serietidningar och lite annat. Ibland vill jag gå på disco eller bio också, men då räcker inte månadspengen.

Karin: Vi har kommit fram till att 200 kronor är lagom för Joel. Vill han gå på disco får han lära sig planera lite och spara in på någon annan utgift.

Ingrid: Jag får 600 kronor i månaden. Förutom godis och fika på stan köper jag ibland lite kläder för

månadspengen. Därför tycker jag att jag borde få mer pengar.
Ville: Vi tror att det skulle vara nyttigt för Ingrid att ta ett större ansvar för sin ekonomi och få ta hand om hela barnbidraget själv. Men då skulle hon få betala för fler saker än i dag. Förutom det mesta av kläderna skulle hon få betala till exempel bio, hårklippning och presenter själv. Samtidigt är vi inte säkra på att hon klarar av att planera så att hon får råd med allt det nödvändiga. Och om hon får hela barnbidraget har vi inte heller råd att skjuta till extra pengar om hennes tar slut.

Hushållet

Så här ser Konsumentverkets beräkningar av månadskostnader ut för olika hushåll för år 2011.

Konsumentverket gör varje år en beräkning av vad som är rimliga kostnader för hushåll av olika storlek. Du kan

ha nytta av siffrorna på flera sätt. De kan vara en utgångspunkt när du vill gå igenom din ekonomi. Du kan också

jämföra våra beräkningar med dina egna. Går det att minska några kostnader?

Spara kvitton eller för kassabok ett par veckor. Det ger dig en tydlig bild av vad du lägger dina pengar på. Skriv upp allt! Då är det lättare att få koll på alla små inköp.

INDIVIDUELLA KOSTNADER PER MÅNAD

	Barn 6-11 mån					Flickor 10-13 år		Pojkar 10-13 år		Kvinnor				Män				Mitt hushåll per månad	
	1 år	2-5 år	6-9 år	10-13 år	14-17 år	10-13 år	14-17 år	10-13 år	14-17 år	18-30 år	31-60 år	61-74 år	75 år >	18-30 år	31-60 år	61-74 år	75 år >	Konsumentverkets beräkningar	Mina kostnader
Alla måltider i hemmet	560	770	900	1290	1450	1690	1660	2060	1620	1580	1470	1430	2100	1990	1820	1590			
Alla måltider i hemmet utom lunch	420	570	700	1010	1130	1310	1270	1600	1270	1250	1160	1140	1650	1580	1440	1280			
	0 år	1-2 år	3 år	4-6 år	7-10 år	11-14 år	15-17 år	11-14 år	15-17 år	18-30 år	31-49 år	50-60 år	61 år >	18-30 år	31-49 år	50-60 år	61 år >		
Personlig hygien inkl. tandvård	490	420	130	110	140	260	320	180	220	430*	430	400	400	370*	370	370	370		
Kläder och skor	320	420	420	440	480	510	520	510	530	530	530	530	530	530	530	530	530		
Fritid och lek	60	150	150	330	520	530	490	530	490	460	460	460	460	460	460	460	460		
Mobiltelefon						100	150	100	150	150	150	150	150	150	150	150	150		
Barn-/ungdomsförsäkring	110	110	110	110	110	110	110	110	110										
Summa kostnader, exklusive livsmedel	980	1100	810	990	1250	1510	1590	1430	1500	1570	1570	1540	1540	1510	1510	1510	1510		

* För 18- och 19-åringar minskas summan med cirka 55 kr/månad p.g.a. fri tandvård.

Exempel

BETALA HEMMA

Samir är 20 år och bor hemma hos sin mamma. De bor i en hyreslägenhet med en hyra på 6 000 kronor per månad. Samirs mamma tycker att han bör betala sin andel av hushållets kostnader eftersom han har börjat tjäna egna pengar. Samirs del av hushållskostnaderna är:

Maten (lunch äter han ute på vardagar)	1 650 kr
Förbrukningsvaror	65 kr
Hemutrustning	265 kr
Medier	475 kr
Hemförsäkring	55 kr
Hyra	3 000 kr
Summa hushållskostnader:	5 510 kr

Beräkningarna innebär inte en mycket låg standard, men det är inte heller någon lyxnivå. Du ska klara dig även på längre sikt. I beräkningarna förutsätts att du inte har några funktionsnedsättningar eller sjukdomar som innebär extra utgifter för till exempel hjälpmedel eller mediciner. Det förutsätts också att du bor i lägenhet och inte har några utgifter för trädgård eller reparationer. Observera att inte alla hushållskostnader ingår i beräkningarna. Kostnader som inte ingår är till exempel för resor, hälso- och sjukvård, glasögon, presenter, semester, kalas, alkohol, tobak och spel.

Detta innehåller kostnadsposterna

Mat: Alla måltider i hemmet. Matkostnad för alla måltider i Konsumentverkets matsedel. Det är en fyraveckors näringsberäknad matsedel som täcker dagsbehovet av energi och näring för respektive åldersgrupp. Matsedeln består av frukost, lunch, middag och 2-3 mellanmål.

Alla måltider i hemmet utom lunch. Matkostnad utom lunch fem dagar per

vecka. (Barnen äter i skolan och vuxna äter på restaurang). Övriga matkostnader som du har för exempelvis festmåltider och extra fika (hemma eller på uteställe) ingår inte i beräkningen. Du måste själv lägga till den kostnad du har för detta. Om du är ensamboende lägger du till cirka 100 kronor per månad för ökade kostnader på grund av mindre förpackningar och större svinn.

GEMENSAMMA KOSTNADER PER MÅNAD

	1 person	2 personer	3 personer	4 personer	5 personer	6 personer	7 personer
Förbrukningsvaror	100	130	230	260	320	370	420
Hemutrustning	440	530	630	710	830	930	1000
Medier	920	950	980	1000	1020	1030	1050
Hemförsäkring							
storstad	150	150	170	180	190	200	210
mellanstor stad	100	110	120	130	130	140	150
mindre tätort	80	80	90	90	90	100	110
Summa gemensamma kostnader							
storstad	1 610	1 760	2 010	2 150	2 360	2 530	2 680
mellanstor stad	1 560	1 720	1 960	2 100	2 300	2 470	2 620
mindre tätort	1 540	1 690	1 930	2 060	2 260	2 430	2 580

Personlig hygien inkl. tandvård: Gäller sådant som tvål, tandkräm, blöjor, hårklippning m.m. samt kostnad för ett årligt tandläkarbesök (undersökning) för vuxna.

Kläder, skor: Ett basbehov av vanliga kläder och skor som används till vardags, på fritiden och för något festligt tillfälle. Här ingår även tillbehör som väska, klocka och paraply.

Fritid, lek: Vanliga fritidsaktiviteter, leksaker, böcker, skidor, cykel, förningsavgift m.m.

Mobiltelefon: Kostnaden för telefon med kontantkort.

Barn- och ungdomsförsäkring: Kostnad för sjuk- och olycksfallsförsäkring för barn och ungdomar. Försäkringen avser även sjukdom samt olycksfall under fritid.

Förbrukningsvaror: Dagligvaror som främst används för vård och skötsel av hemmet som tvätt- och rengöringsmedel, toalett- och hushållspapper m.m.

Hemutrustning: Möbler, husgeråd, tv, dator m.m. Frys, diskmaskin och tvättmaskin ingår inte.

Medier: Kostnad för bredband, fast telefoni, tv-licens och dagstidning m.m.

Hemförsäkring: Kostar olika beroende på hemmets försäkringsbelopp och bostadsort. Storstad: över 200 000 invånare. Mellanstor stad: 50 000-200 000 invånare. Mindre tätort: under 50 000 invånare.

För in dina egna kostnader i tabellen eller använd Konsumentverkets siffror om du är osäker på hur mycket du gör av med. För sedan över dina kostnader till budgeten på sidan 19.

Bostaden

För de allra flesta utgör boendet en av de största kostnaderna i hushållsbudgeten. Det ser olika ut om du till exempel bor i eget hus eller i hyrd lägenhet. För dig som har tänkt byta boende finns därför flera saker som kan vara bra att tänka på.

Hyra bostad

Att hyra sin bostad har vissa fördelar jämfört med att köpa sitt boende. När du hyr en lägenhet ansvarar hyresvärden för att den är i gott skick och har behaglig temperatur. Hyresvärden ansvarar också för reparationer när

något går sönder, till exempel spis eller kylskåp. Om du måste flytta kan du säga upp lägenheten med tre månaders uppsägningstid utan att behöva bekymra dig om att få den såld. Innan du flyttar in i en hyresrätt ska du få ett skriftligt

hyreskontrakt. Du bör även be att få lägenheten besiktad. Annars riskerar du att få betala för skador som den tidigare hyresgästen är skyldig till. Som hyresgäst är du skyldig att sköta om din bostad väl. Ett normalt slitage måste hyresvärden acceptera, men alla andra skador kan du behöva åtgärda eller betala för när du flyttar. Innan du till exempel borrar hål i väggen för att sätta upp hyllor eller tavlor kan det därför vara bra att fråga hyresvärden hur mycket du får göra utan att behöva betala.

Konsumentvägledaren i din kommun kan ge dig information om dina rättigheter och skyldigheter i olika boendefrågor. Om du är medlem i Hyresgästföreningen kan du också få råd och hjälp av dem. Föreningen kan även företräda dig om du hamnar i en tvist med hyresvärden.

Hyra i andra hand

Tänker du hyra en lägenhet i andra hand bör du skriva ett kontrakt med den du hyr av.

Sådana kontraktsmallar finns på Internet, bland annat på Hyresgästföreningens webbplats men även hos välsorterade bokhandlare. Se även till att den du hyr av har skriftligt tillstånd från hyresvärden eller bostadsrättsföreningens styrelse, annars kan du tvingas att flytta. Om ni har avtalat om en bestämd hyrestid är det den som gäller, även om personen du hyr av skulle ändra sig. Du kan däremot alltid säga upp kontraktet med tre månaders uppsägningstid.

Hyr du möblerat är det bra att göra en gemensam inventarielista över möbler och annat och fotografera eventuella skador innan du flyttar in. 10 till 15 procent högre hyra brukar anses som skäligt när man hyr möblerat. Tycker du att hyran verkar hög jämfört med en likvärdig lägenhet hos det kommunala bostadsbolaget kan du kontakta Hyresnämnden. Om de anser att hyran är oskäligt hög kan den du hyr av bli skyldig att betala tillbaka.

Köpa bostad

Att köpa en bostad är ett av de största ekonomiska besluten du fattar under ditt liv. Det är därför många saker du bör fundera över innan du bestämmer dig. Du kan både tjäna och förlora pengar på

SPARA ENERGI OCH PENGAR
Det finns många sätt att minska energianvändningen och samtidigt spara pengar. Ett exempel är att inte ha elektronisk utrustning, till exempel dator, i stand-by-läge. Läs mer på www.energimyndigheten.se och testa deras energikalkyl.

att äga din bostad. Ingen vet hur bostadspriserna kommer att utvecklas fram till dess att du tänker sälja den. Därför är det viktigt att du inte lånar till hela köpesumman utan sparar till en kontantinsats. Lånar du till hela beloppet riskerar du att ha ett lån som är större än värdet av bostaden om bostadspriserna sjunker. Det är inte bra om du då måste sälja. Numera finns det ett krav på att man bara får ta bolån till 85 procent av bostadens värde. Måste man låna mer får man ta ett så kallat blancolån utan säkerhet och med högre ränta.

På Internet finns det boendekalkyler där du kan räkna på vad månadskostnaden blir för olika boendialternativ och räntenivåer. Även om räntan i vissa perioder är låg bör du räkna med att klara av en ränta på bostadslånet på

åtminstone 5–5,5 procent, vilket är den normala nivån på längre sikt.

När du köper din bostad får du som köpare inte ersättning för fel och brister som skulle gått att upptäcka innan köpet. Du bör därför anlita en besiktningsman inför köpet för att göra en besiktning av bostaden.

Bostadsrätt

En bostadsrättsinnehavare äger inte sin lägenhet utan en andel i en bostadsrättsförening som i sin tur äger fastigheten. Varje bostadsrättsinnehavare ska betala en månadsavgift till bostadsrättsföreningen. Avgiften ska täcka föreningens kostnader för drift, underhåll och reparationer samt eventuella räntor och amorteringar på föreningens lån. Innan du köper en bostadsrätt är det bra att granska årsredovisningen och fråga styrelsen om något är på gång som kan innebära att avgiften höjs.

Läs stadgarna och be att få en lägenhetsförteckning. Där kan du kontrollera att lägenheten inte är pantsatt. Du bör även noggrant undersöka lägenheten och gemensamma utrymmen som källare, vind och tvättstuga noggrant.

Som bostadsrättsinnehavare ansvarar du själv för underhållet av din lägenhet. Du får på egen bekostnad måla och tapetsera eller byta ut kylskåpet när det är dags. Därför är det bra att ha pengar sparade till sådana utgifter. Tänk också på att du

BYT ELHANDLARE OCH TJÄNA PENGAR

Beroende på din elförbrukning kan du tjäna från ett par hundra till flera tusen kronor om året på att byta elhandlare. På www.konsumentemas.se och www.elpriskollen.se kan du läsa hur du gör.

bör ha en särskild bostadsrättsförsäkring.

Hus

När du ska köpa ett hus tillkommer kostnader som du kanske inte har tänkt på. Utöver priset på huset ska du också betala för lagfart, pantbrev och uppläggning av nya lån. Det kan kosta flera tiotusentals kronor.

När du äger ett hus får du även andra kostnader för drift och underhåll som du kanske inte annars skulle ha haft, till exempel för sophämtning, sotning, villaförsäkring och trädgårdsutrustning. Dessutom måste du som husägare betala en årlig fastighetsavgift. Särskilda regler gäller för nybyggda hus. Det är även bra att ta reda på om tomten är friköpt – det kan påverka fastighetsvärdet. Om tomten inte är friköpt får du betala en tomträttsavgäld, det vill säga hyra till ägaren av tomten,

vilket vanligtvis är kommunen. Summan varierar men ligger oftast på flera tusen kronor om året.

Om huset ligger längre från arbetsplats, dagis, mataffärer och annan service kan det innebära högre transportkostnader. Du kanske måste ha en bil. Räkna även med att saker går sönder. En buffert för oförutsedda utgifter är därför ännu viktigare när du äger ett hus jämfört med om du hyr din bostad.

LÄNK TIPS:
www.elpriskollen.se
www.hyresgastforeningen.se
www.hyresnamnden.se
www.omboende.se

När du fyllt 18 år är dina föräldrar inte skyldiga att försörja dig längre. Har du regelbundna inkomster är det därför rimligt att du betalar för dig om du bor hemma hos dem.

Flytta hemifrån

Att flytta hemifrån kan ge en större frihet än tidigare. Samtidigt växer ansvaret, inte minst ekonomiskt. Du ska betala hyra själv, ett litet hushåll blir dessutom dyrare än ett stort eftersom färre

människor delar på kostnader som el, möbler, hemförsäkring, Internet och tv. Därför är det viktigt att du har koll på dina utgifter så att du kan njuta av att stå på egna ben.

BO SJÄLV ELLER HEMMA HOS DINA FÖRÄLDRAR

Utgifter per månad	Bo hos föräldrar		Bo själv	
	Kvinna	Man	Kvinna	Man
Alla måltider i hemmet utom lunch	1 270	1 650	1 370	1 750
Förbrukningsvaror	70*	70*	100	100
Hemutrustning	180*	180*	440	440
Medier	250*	250*	920	920
Hyra, el	1 800*	1 800*	4 900	4 900
Hemförsäkring	30*	30*	100	100
Summa hushållsutgifter	3 600	3 980	7 830	8 210
Att betala hemma	3 600	3 980		
Övriga utgifter				
Personlig hygien inkl. tandvård	430	370	430	370
Kläder och skor	530	530	530	530
Fritid	460	460	460	460
Mobil	150	150	150	150
Utelunch (20 ggr/månad)	1 520	1 520	1 520	1 520
Kollektiva lokalresor	500	500	500	500
Medlemskap i fack och a-kassa	450	450	450	450
Summa övriga utgifter	4 040	3 980	4 040	3 980
Total kostnad	7 640	7 960	11 870	12 190

I exemplet ovan har vi räknat med att både kvinnan och mannen är 20 år och bor i Karlstad. Hemma hos föräldrarna bor de i ett hushåll med fyra personer i en lägenhet på fyra rum och kök. Den egna bostaden är på två rum och kök. Utgifter som semester samt hälso- och sjukvård och sparande finns inte med.

*En fjärdedel av hushållets kostnader eftersom beräkningen utgår ifrån ett hushåll med fyra personer.

CHECKLISTA FÖR DIG SOM SKA FLYTTA

- Teckna hemförsäkring. Jämför försäkringar på www.konsumenternas.se.

- Gör en flyttanmälan på www.adressandring.se.

- Beställ eftersändning av posten.

- Beställ tele- och Internetabonnemang. På www.telepriskollen.se kan du jämföra priser. Konsumenternas Tele-, TV- och Internetbyrå har också bra information. Läs mer på www.ktib.se.

- Anmäl tv-innehav till Radiotjänst. Alla hushåll med tv-mottagare är enligt lag skyldiga att betala tv-licens. Anmälan kan ske via www.radiotjanst.se eller på telefonnummer 0771-91 00 04.

- Teckna elavtal. Tecknar du inget elavtal får du ett så kallat tillsvidareavtal som är dyrare än andra avtal. Läs mer på www.konsumenternas.se och www.elpriskollen.se.

- Skicka adressändring till släkt och vänner. Varför inte samtidigt bjuda in dem och de nya grannarna på inflyttningsfest?

Att skaffa möbler och utrustning

Köper du nya möbler och ny utrustning till din lägenhet blir det dyrt. Du kanske kan få ta med dig något hemifrån? Låna av släkt och vänner? Eller köpa begagnat? Äldre möbler och porslin är ofta både bra och

billigt. Ett annat tips är att vänta med en del av inköpen. Det är först när du bott in dig i din lägenhet som du vet vad du behöver och vad som fungerar för dig.

ATT BLI SAMBO

Sambolagen gäller för ogifta par som bor tillsammans i äktenskapsliknande förhållanden, alltså inte kompisar som bor ihop. I huvudsak går sambolagen ut på att den gemensamma bostaden med tillhörande möbler och annan hemutrustning ska delas lika om man flyttar isär. Det spelar ingen roll vem som betalat. Undantaget är sådant som köptes innan man flyttade ihop. Därför är det bra att försöka dela på utgifterna för boendet.

Sambolagen omfattar inte saker som direkt kopplas till boendet, som sparkapital, bil och båt, utan går vid en separa-

tion till den som står som ägare. De som vill ha en annan uppdelning kan avtala om detta genom att skriva ett samboavtal. Det ersätter då sambolagens regler.

Sambor ärver inte heller varandra. Vid ett dödsfall går i stället den avlidnes egendom till hans eller hennes släktingar. Det kan därför vara bra att skriva ett testamente.

Om din sambo har skulder hos Kronofogden måste du kunna bevisa vad som är din egendom. Annars kan Kronofogden utgå från att det är din sambos egendom och kan utmäta den för betalning av skulderna.

SÅ MYCKET KAN DIN FÖRSTA LÄGENHET KOSTA ATT UTRUSTA*

Utrustning för en person

Kök

– porslin, bestick, mikrovågsugn och annan matlagingsutrustning 5 500

Sovrum

– säng, madrass, lampa, sängbord, matta, rullgardin, byrå, stol och sängkläder 3 200

Vardagsrum

– soffa, bokhyllor, soffbord, fätölj, matta, taklampa, golvlampa, gardiner och medieutrustning 16 000

Hall och badrum

– spegel, lampa, handdukar, verktyg och städ- och tvättutrustning 3 100

Total kostnad 27 800

*Exemplet baseras på inköp av nya möbler och ny utrustning, men innebär att du väljer så billiga alternativ som möjligt.

Maten

Vi spenderar en hel del pengar på mat – drygt 1 500 kronor per månad om du är kvinna och ytterligare några hundralappar om du är man. Många handlar för ännu mer. Samtidigt tillhör maten de kostnader som du har stora möjligheter att påverka.

Planera och spara pengar

En bra början till att få koll på matutgifterna är planering. Det kanske låter tråkigt och pråkigt, men det kan spara pengar. Ibland kan det vara bekvämt och enkelt att köpa färdiglagad mat, men oftast är den dyrare. Lagar du maten själv kan du minska dina kostnader och dessutom vet du vad den innehåller. Investera i en bra grundkokbok! När du lärt dig grunderna kan du efter egen smak och fantasi variera recepten. Det finns också mängder av bra recept på nätet.

Några exempel på hur du kan hålla nere dina matkostnader:

- Gör en matsedel med inköpslista.
- Handla efter inköpslistan och undvik impulsköp.
- Handla efter säsong. Strunta i dyra tomater på vintern och välj billiga rotfrukter i stället.
- Köp bönor, kikärtor och

BLI PRISPIRAT

Kolla jämförpriser när du handlar mat och förbrukningsartiklar. Prisnivån varierar mellan olika butiker. Stormarknader har ofta lägre priser än närbutiker, men resan kostar också. Inte minst för miljön.

linser som alternativ till kött. Det är nyttigt, billigt och enkelt att ha till soppor och sallader.

- Laga fler portioner än vad som går åt till middag och gör matlåda.
- Gå inte strikt efter datummärkingen. Lukta och smaka. Maten kan vara okej även om bäst föredatumet har passerat.
- Släng inte mat i onödan. Du kan göra goda måltider på resterna.

Exempel

MATLÅDA SPARAR PENGAR

Carlos är 25 år. Han vill spara pengar till sommarens resa till Frankrike. Därför tänker han ta med matlåda till jobbet några månader framåt. Då kan han spara drygt 1 000 kronor i månaden.

Matkostnader inklusive 20 uteluncher à 76 kronor	3 170 kr
Matkostnader med matlåda	2 100 kr

Exempel

SMÅKÖPEN GRÖPER UR DIN PLÅNBOK

Kostnaden blir per år följande om du köper

fika på stan	1 gång i veckan à ca 50 kronor	2 600
glasspinne	1 st per dag under juni–augusti à ca 15 kronor	1 380
chips, 200 g	2 per vecka à ca 23 kronor	2 390
läsk, 33 cl	1 st per dag à ca 10 kronor	3 650
mineralvatten, 50 cl	4 st per vecka à ca 18 kronor	3 700
starköl	12 flaskor per månad à ca 15 kronor	2 160
cigaretter	1 paket per dag à ca 49 kronor	17 900
tidskrift	2 per månad à ca 50 kronor	1 200

Att få barn

Att få barn är för de flesta den största händelsen i livet. Hela vardagen förändras när det plötsligt blir en till att ta hand om. Men det innebär även stora förändringar i ekonomin när utgifterna blir större och inkomsten ofta blir lägre.

Inkomsten blir ofta lägre

När du är föräldraledig sjunker vanligen din inkomst eftersom ersättningen från föräldraförsäkringen är lägre än lönen från arbetsgivaren. Du kan räkna med att få lite mindre än 80 procent av din normala lön. Barnbidraget på 1 050 kronor per barn ger dock lite extra tillskott i kassan. För barnfamiljer med låga inkomster finns det möjlighet att få bostadsbidrag.

Men föräldraledigheten kan även ge en viss möjlighet att leva billigare. Du behöver till exempel inte lägga ner pengar på arbetsresor. Du kanske även får mer tid att laga mat och kan äta lunch hemma i stället för på restaurang.

Barn kostar pengar

När man får barn behöver man oftast skaffa en del utrustning. Det kan vara alltifrån barnvagn och barnsäng till nappflaskor. Du bestämmer själv vad du

STORA PRISSKILLNADER PÅ BLÖJOR

Att köpa blöjor till ett barn kostar totalt flera tusentals kronor, så det lönar sig att jämföra priser. Miljömärkta blöjor är oftast inte dyrare.

behöver. Köper du allt nytt kan kostnaderna snabbt skjuta i höjden. Särskilt om du vill lyxa till det lite. Om det går att låna, överta eller köpa begagnad utrustning kan det dock bli betydligt billigare.

Konsumentverket har beräknat utgifterna för ett exempel på en barnutrustning där allt köps nytt, utan att det är de dyraste varianterna. Enligt den beräkningen kan de totala utgifterna för barnets första levnadsår bli cirka 30 000 kronor. I denna summa ingår en basutrustning för barnet samt löpande utgif-

ter för mat, kläder, blöjor, leksaker och barnförsäkring. De löpande utgifterna utgör cirka hälften av summan (se tabellen på sidan 4). Men tänk på att det inte behöver kosta så mycket om du väljer billigare alternativ.

När familjen blir större väljer många att skaffa en större bostad vilket oftast innebär en högre boendekostnad. Det kanske även finns behov av att skaffa ny bil. Efter föräldraledigheten tillkommer även kostnader för att ha barnet i barnomsorg.

Bilen

Att äga en bil innebär stor frihet. Samtidigt medför bilen höga kostnader – mer än vad man kanske vill tro. Genom att välja rätt bil utifrån dina behov kan du minska dina bilkostnader.

Att köpa bil

Köpa bil kan du göra både av privatpersoner och av bilhandlare. Priset på begagnade bilar kan variera kraftigt. Läser du annonser, kollar på Internet och i bilbranschens prislistor får du en känsla för prisläget.

Att köpa privat är oftast billigare än att köpa av en bilhandlare. Nackdelen är att konsumentköplagen inte gäller då, vilket ger dig som köpare ett sämre skydd. Därför bör du vara noggrann med att testa bilen före köpet, till exempel genom att anlita en auktoriserad biltestare. Du bör även kontrollera att det är säljaren som äger bilen och att den sedan tidigare är fullt betald. Annars kan du bli tvungen att lämna ifrån

dig den till den rättmätiga ägaren. För att undvika missförstånd är det även bra att skriva ett köpekontrakt. En mall till ett sådant kontrakt kan laddas ner från: www.konsumentverket.se/bilar.

Köper du en begagnad bil av en bilhandlare ska du kräva att

få en varudeklaration. Den ger bland annat information om bilens kondition och säkerhet.

Om du behöver låna pengar till bilköpet så finns det, förutom bilhandlarnas egna låneerbjudanden, banker och andra långivare som du kan låna av. Var noga med att utvärdera totalkostnaden för de olika lånealternativen.

Att försäkra bilen

Trafikförsäkring måste du enligt lagen ha från och med

dagen du köpt din bil. Den täcker bland annat ersättning för personskador och skador på andra fordon, men inte det egna fordonet. Om du inte har någon trafikförsäkring får du betala en så kallad trafikförsäkringsavgift för varje dag bilen är oförsäkrad. Den är mycket dyrare än trafikförsäkringen och kostar mer än 100 kronor per dag. Det blir cirka 38 000 kronor per år!

Du kan även välja extra försäkringsskydd i form av

halv- eller helförsäkring. Försäkringens omfattning varierar mellan olika bolag och det kan skilja flera tusen kronor per år i kostnad, så det lönar sig att jämföra bolag. Kontrollera

SÅ MYCKET KAN BILEN KOSTA DIG

Mer info finns på www.konsumentverket.se/bilkalkylen

Bilmodell	Volvo V70 II Flexifuel 2,0	Volvo V70 V70 2,4	VW Golf Multifuel 1,6	VW Golf 1,4	Din egen bil
Årsmodell	2009	2001	2009	2001	
Inköpspris	268 000	80 000	167 900	46 000	
Bränsle	Bensin/E85	Bensin	Bensin/E85	Bensin	
Bränsleutgift	16 720	16 120	14 390	13 310	
Skatt, besiktning	1 520	2 300	1 220	1 940	
Försäkring	4 090	4 770	7 200	3 930	
Reparationer, service m m	4 960	8 180	4 600	8 350	
Däck	2 700	2 210	2 200	1 800	
Värdeminskning	35 120	12 500	22 000	7 180	
Total kostnad					
per år	65 100	46 100	51 600	36 500	
per månad	5 420	3 840	4 300	3 040	
per mil	43	31	34	24	

- Alla siffror i tabellen är ungefärliga och kostnaderna kan variera mycket från bil till bil. Beräkningarna bygger på att bilen behålls i tre år och körs 1 500 mil/år.
- Bensinpris 12,50 kronor/liter. Pris etanol, E85, 9,60 kronor/liter. Bilar som använder E85 tankas enbart med detta.
- Bilen halvförsäkras med lägst självrisk. Försäkringspremier från Folksam för 38-årig man i Karlstad.
- Siffrorna i exemplet är från 2010. Inköpspriserna kommer från Konsumentverkets nybilsguide och www.bilpriser.se. Övriga uppgifter kommer från Konsumentverkets bilkalkyl.

För in kostnaderna för din egen bil på sidan 19.

också att du lämnat korrekta uppgifter till ditt försäkringsbolag. Det kan påverka både försäkringens kostnad och ersättningen vid skador.

Att äga en bil

Kostnaden för att äga en bil varierar mycket mellan olika bilar. Nyare och dyrare bilar minskar oftast snabbare i värde än äldre och billigare. Å andra sidan brukar driftskostnaderna vara högre för äldre bilar. Är du noga med service och underhåll kan du påverka värdeminskningen. Bilen blir också mer driftsäker.

Större bilar förbrukar ofta mer bränsle än mindre. Det kan löna sig att köpa en bränslesnål bil även om inköpspriset skulle vara lite högre. Med en bil som förbrukar 4 deciliter mindre per mil kan genomsnittsbilisten spara cirka 7 500 kronor per år. Du kan även spara pengar genom att lära dig köra bränslesnålt. Snabba accelerationer, hög hastighet och häftiga inbromsningar drar bränsle och sliter på både bil och däck. Kallstarter sliter på motorn och medför en högre bränsleförbrukning. För att undvika det kan du använda motorvärmare när det är kallt ute. Kontrollera även lufttrycket regelbundet.

GÅ MED I EN BILPOOL

Då får du tillgång till bil när du behöver, utan att det kostar lika mycket som att äga bilen själv. Bilpooler finns över hela landet och är ofta knutna till hyresvärdar eller bostadsrättsföreningar.

Mobiltelefon, Internet och abonnemang

Prata dig inte pank

Obetalda mobilräkningar är en vanlig orsak till att många får betalningsanmärkningar. Vet du hur mycket du betalar på ett år? Kanske kan du tjäna på att byta teleoperatör, abonnemangsform eller kontantkort. Tänk efter hur du använder mobilen och välj sedan det som passar bäst för dig. Kontantkort kan vara ett smart sätt att ha koll på kostnaderna och i efterhand att slippa höga räkningar.

Mobilen under semestern

Se upp när du använder mobilen utomlands så att du inte får skyhöga räkningar när du kommer hem. När du är utomlands kostar det inte bara att ringa, utan även när du tar emot samtal. Dessutom kan det vara mycket dyrare än i Sverige. Du kan också få betala när din röstbrevlåda tar emot meddelanden, även om du inte lyssnar av den. Men det som riskerar att bli riktigt dyrt är om du utomlands surfar på Internet med mobilen. Det kan gå snabbt att komma upp i flera tusentals kronor. Kontrollera därför med din operatör innan du reser vad det kostar att använda mobilen i det land du ska semestra i.

Att handla på distans

När du handlar på Internet, via postorder, över telefon eller från dörrförsäljare gäller normalt distans- och hemförsäljningslagen. Enligt den lagen har du rätt att ångra dig inom 14 dagar efter köpet. Försäljaren är skyldig att upplysa dig om detta. När du handlar från andra länder kan det dock finnas andra regler för ångerätten. Och tänk på att lagen inte gäller när du handlar av gatuförsäljare, vilket även torgstånd inne på gallerior räknas till.

Det finns några saker du bör vara uppmärksam på när du handlar via Internet. Vad vet du om företaget, finns det några kontaktuppgifter? Ingår moms, tullavgifter och porto? Om inte, vad blir totalpriset? Vad händer om varan går sönder? Kan den repareras i Sverige? Gäller någon garanti?

Var även försiktig med att uppgive ditt kontonummer till företag du inte känner till. Betalar du i förväg har du förlorat möjligheten till att hålla inne med betalningen om varan

inte kommer fram. Om du har möjlighet är det säkrare att betala mot faktura eller postförskott.

Kolla upp abonnemangets bindningstid

Att teckna ett abonnemang med en viss bindningstid är vanligt inom olika områden, till exempel inom telefoni, tv och Internet. Men har du tänkt på vad det egentligen innebär? När du tecknar ett abonnemang förbinder du dig att betala en viss summa varje månad under hela bindningstiden. Dyra abonnemang med lång bindningstid kan göra din ekonomi sårbar om du plötsligt får lägre inkomst och snabbt behöver minska utgifterna. Du kan inte heller byta till något annat alternativ utan att få betala dubbla räkningar.

Försäkringarna

Alla behöver vara försäkrade – både barn och vuxna. Det gäller även våra saker. Utan försäkringar kan en olycka i värsta fall utvecklas till en personlig katastrof. Att försöka spara pengar genom att strunta i försäkringarna är därför ingen bra idé.

Hemförsäkring

Även om du inte tycker att det du äger är så mycket värt eller om du bara har en tillfällig bostad så behöver du en hemförsäkring. Förutom ersättning för ägodelar som stjäls eller förstörs ger hemförsäkringen rätts-, ansvars- och överfallsskydd. De flesta hem-

försäkringar innehåller även ett reseskydd.

Blir du inblandad i en rättsvistelse kan rättskyddet täcka kostnaderna för juridisk hjälp upp till ett visst belopp. Ansvarsskyddet gäller om du råkar skada andras egendom. Överfallsskyddet täcker utgifter

om du blir överfallen, till exempel läkarvård, ersättning för förlorad arbetsinkomst och en engångssumma om du blir invaliderad.

En hemförsäkring kan vara mer eller mindre omfattande. Om du äger din bostad kan du komplettera hemförsäkringen med en bostadsrättsförsäkring alternativt en villaförsäkring. Det kan bland annat ge ersättning för skador på bostaden. Välj en försäkring som motsvarar dina behov. Kolla även upp om du har en hemförsäkring som ingår i fackföreningsavgiften. Att ha dubbel hemförsäkring ger dig inte mer i ersättning. Normalt gäller en hemförsäkring för alla som är folkbokförda och bor på samma adress och har gemensamt hushåll.

Allriskförsäkring

En allriskförsäkring, i vardagligt tal även kallad drulleförsäkring, är ett komplement till hemförsäkringen och ger ett utökat skydd för dina saker. Den gäller till exempel om du snubblar och tappar kameran i sjön. Den kan också vara ett billigare alternativ till att ha flera olika specialförsäkringar, till exempel en för klockan och en annan för tv:n och en tredje för kameran.

Olycksfallsförsäkring

En olycksfallsförsäkring ersätter kostnader för läkarvård om du blir skadad i en olycka. Blir du invaliderad, kan du få ett engångsbelopp för så kallad medicinsk invaliditet. Vid sidan av det är ersättning för så kallad ekonomisk invaliditet en av de viktigaste ersättningarna. Det är en ersättning om du till följd av olyckan blir så skadad att du inte kan arbeta i framtiden. En sjuk- och olycksfallsförsäkring täcker också skador och invaliditet på grund av sjukdom.

Många som jobbar är försäkrade via arbetsgivaren med en försäkring som gäller under arbetstid och för resor till och

HAR DU EN DYR CYKEL?

Då bör du kolla om hemförsäkringen täcker den.

från jobbet. Ta reda på vilka försäkringar du har och hur villkoren ser ut! Du kan även komplettera med gruppförsäkringar genom facket eller med individuella försäkringar.

Jämför försäkringsbolag.

Du kan använda olika prisjämförelsesajter på Internet. Premien, det vill säga kostnaden, kan variera mycket. Du kan kostnadsfritt byta försäkringsbolag när försäkringsperioden, vilken normalt är ett år, har gått ut.

Barn- och ungdomsförsäkring

Barn och ungdomar får en mycket måttlig ersättning från Försäkringskassan om de skadas så allvarligt att de aldrig kan börja jobba, knappt 90 000 kronor per år. Därför behöver de ha en barn- och ungdomsförsäkring som kan ge en ersättning vid sjukdom och olycksfall. En sådan försäkring kan i svåra fall ge ett engångsbelopp på ett par miljoner kronor. Det kan tyckas vara mycket pengar, men de ska räcka ett helt liv.

De flesta kommuner har olycksfallsförsäkringar för barn och ungdomar under den tid de befinner sig i skolan eller förskolan samt på vägen dit eller därifrån. Ta reda på vad som gäller i din kommun och kom ihåg att komplettera med ytterligare skydd för att täcka även fritiden.

Idrottsföreningar har också ofta försäkringar som ger ett visst skydd.

Livförsäkring

Har du och din partner någon gång funderat över vad som händer med ekonomin om någon av er skulle dö? Det är något man kanske inte gärna vill tänka på men som är särskilt viktigt om ni äger

er bostad tillsammans. En livförsäkring med partnern som förmånstagare kan vid ett dödsfall ge en summa som gör att den efterlevande har råd att bo kvar.

Inkomstförsäkring

De flesta riskerar att någon gång bli arbetslös. Därför är det viktigt att du är medlem i en arbetslöshetskassa (a-kassa), annars får du bara en så kallad grundersättning från a-kassan om du blir arbetslös. Det är en mycket låg ersättning. Du måste dock ha fyllt 20 år för att kunna få grundersättningen. För att få en högre ersättning måste du ha varit medlem i en a-kassa i minst ett år. Du kan då få cirka 80 procent av din tidigare lön. Det finns dock ett maxtak som gör att du som högst kan få cirka 14 000 kronor per månad före skatt (2010). Månadsavgiften för medlemskap i en a-kassa varierar. Det kan handla om allt ifrån under hundralappen till flera hundra kronor.

CHECKLISTA – VILKA FÖRSÄKRINGAR BEHÖVER DU?

- Hemförsäkring
- Allriskförsäkring
- Bostadsrättsförsäkring
- Villaförsäkring
- Sjuk- och olycksfallsförsäkring
- Barn- och ungdomsförsäkring
- Livförsäkring
- Inkomstförsäkring
- Fordonsförsäkring (bil, mc, moped etc.)
- Pensionsförsäkring
- Husdjursförsäkring

LÄNK TIPS:

På www.konsumenternas.se kan du läsa mer om försäkringar och jämföra olika försäkringsbolag. På www.minpension.se kan du läsa om pensionsförsäkringar.

Spara

Alla behöver en buffert för framtida utgifter. Förr eller senare kommer utgifter för läkar- och tandläkarbesök, reparationer och andra saker. Med en buffert kan du också leva billigare. Du kan passa på att köpa saker du behöver på rea, och du har råd att köpa kontant i stället för att hyra eller att ta lån för köpet.

Spara till en buffert

Hur stor buffert du behöver beror på hur du lever och bor. Den som till exempel bor i hus och äger en bil behöver oftast en större buffert än den som bor i lägenhet och inte har någon bil. Buffertpengar bör vara lättillgängliga, exempelvis på ett sparkonto. Om du inte anser dig ha råd med ett sparande kan det vara bra att se över din ekonomi. Finns det några utgifter som du kan dra in på? Se sista sidan för tips. Du som har möjlighet att spara ihop till en buffert bör prioritera att göra det! Utan en buffert blir din ekonomi mycket sårbar. Försök därför att ta för vana att åtminstone spara lite varje månad.

Spara långsiktigt

Vid sidan av buffertsparande kanske du vill målspara. Målet kan vara en resa, en bil, eller kontantinsatsen till ett hus. Men du kan naturligtvis spara på längre sikt utan att ha något direkt mål. Om du sparar på längre sikt finns det många olika sparformer att välja mellan, beroende på vilken risk du är beredd att ta.

Sparformer där du har möjlighet att få pengarna att växa mer i värde innebär oftast större risk att du förlorar en del av dina pengar. Sparar du till exempel i aktier finns det en möjlighet till en hög värde-

stegring, men du kan samtidigt förlora pengar om du tvingas sälja när aktiekursen är låg. Sparformer med hög risk passar därför bäst för långsiktigt sparande. Om du inte är beredd att ta särskilt stora risker kan olika typer av räntebä-

FÖR ÖVER SPAR-PENGAR AUTOMATISKT FRÅN LÖNEN

Du kan ha en stående överföring till ett sparkonto och se till att pengarna förs över direkt när lönen kommit in. Det är ett smidigt sätt att spara.

rande placeringar vara ett alternativ, till exempel obligationer. Nackdelen är då att pengarna inte kommer att kunna växa lika mycket i värde.

Spara till pensionen?

Att spara inför framtiden är alltid bra. Det finns flera typer av avdragsgillt pensions-sparande där pengarna är bundna tills du väljer att ta ut din pension, tidigast vid 55 års ålder. Du får spara och göra avdrag för maximalt 12 000 kronor per år. Att sparandet är avdragsgillt betyder att du inte betalar skatt på pengarna du sparar förrän du tar ut dem. Om du inte har en så hög inkomst att du betalar statlig

inkomstskatt kan andra sparformer än ett avdragsgillt pensionssparande vara bättre. Då kan du även ta ut pengarna om du skulle behöva dem innan du går i pension.

När man är ung har man ofta stora utgifter framför sig, till exempel att skaffa bostad och möbler. Dessutom bör man spara ihop till en buffert för oförutsedda utgifter. Innan de här större utgifterna är avklarade kan det många gånger vara bättre att inte binda upp pengar i ett avdragsgillt pensionssparande utan spara på annat sätt.

Låna

Att låna kostar alltid. Det säkraste är naturligtvis att spara ihop pengarna i förväg, men det är inte alltid möjligt. Ett lån kan då vara ett alternativ. Men kostnaderna varierar för olika lån (krediter). Vissa är väldigt dyra.

Dyrt med sms-lån

Snabba sms-lån kanske kan verka lockande om du vill ha pengar fort. Men det är ett av de dyraste sätten att skaffa pengar på. Sms-lån har normalt också en mycket kort återbetalningstid. Den effektiva räntan kan därför vara flera tusen procent, vilket kan jämföras med vanliga banklån där den effektiva räntan ofta kan ligga runt 10 procent.

ÅNGERRÄTT NÄR DU LÅNAR PENGAR

Du har 14 dagars ångerrätt när du tar ett lån. Tiden börjar räknas från den tidpunkt du ingått avtalet, eller tidigast då du som låntagare har fått en skriftlig dokumentation av avtalets innehåll.

Vad alla kanske inte alltid tänker på är att om det till exempel kostar 500 kronor att låna 2 000 kronor i en månad är det 2 500 kronor och inte 500 kronor som du ska betala tillbaka vid månads slut. Innan du tar ett sms-lån bör du därför ställa frågor som:

- Måste jag verkligen ha pengarna nu, eller kan jag vänta?
- Om jag inte kan betala 2 000 kronor nu, kommer jag då att kunna betala 2 500 kronor om en månad?
- Finns det någon jag känner som jag kan låna av i stället?

Även postorderkonton tillhör några av de dyraste krediterna. Den effektiva räntan kan ligga på drygt 30 procent.

Andra typer av lån

En lönekontokredit är jämförelsevis billig. Banken kopplar den till ditt lönekonto och den utlöses när du betalar med kort eller tar ut pengar i uttagsautomaten trots att lönen är slut. När du får nästa lön betalar du krediten automatiskt. Men se till att du inte alltid står på minus. Då kan det bli dyrt. Årsavgiften kan variera från noll till ett par, tre hundra kronor per år oavsett om du utnyttjar krediten eller inte.

De allra billigaste banklånen kräver en säkerhet i form av ett hus eller en bostadsrätt. Hur hög räntan blir får du förhandla med banken om.

De billigaste lånen utan säkerhet är normalt så kallade medlemslån som medlemmar i facket kan få i vissa banker. Dessa lån har förhållandevis låg månadsränta. Även hos banker som inte erbjuder medlemslån kan det finnas möjlighet att ta liknande personlån, men villkoren kan variera. Det lönar sig att ringa runt till olika banker och fråga!

En bra grundregel när du lånar pengar för att köpa något är att se till att du har betalat tillbaka hela lånet innan den köpta varan är förbrukad.

Räntefri inte kostnadsfri

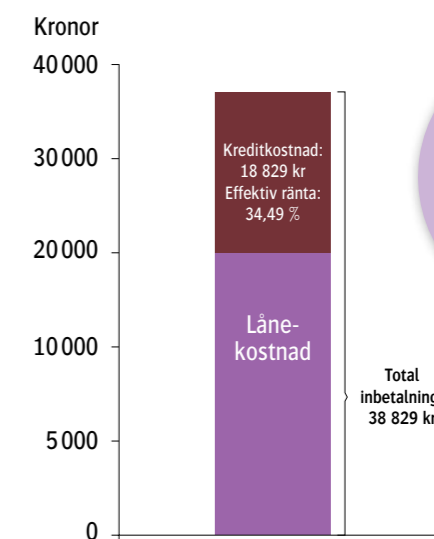
Köper du tv, dator eller vitvaror erbjuds du kanske en så kallad räntefri kredit som kan vara ett bra alternativ, speciellt när det rör sig om lite större belopp. Men en räntefri kredit är förstås inte kostnadsfri eftersom du ofta får betala en uppläggningsavgift och en avavgift varje månad. Du måste också vara noga med att din månadsbetalning når kreditgivaren i tid, annars kan den räntefria krediten automatiskt slå över till en vanlig konto – kredit, eller så får du betala en hög straffavgift. Var noga med att alltid läsa avtalsvillkoren

för det lån som du ska ta. Där är det reglerat vad som gäller för just ditt lån, till exempel information om vad som händer om du betalar för sent, eller om du kan betala tillbaka lånet i förtid och hur du i så fall gör.

Effektiv ränta är ett jämförpris på lån uttryckt i en årsränta. I den ingår månadsräntan, uppläggningskostnaden, avavgifter och andra eventuella avgifter. Långgivaren är skyldig att upplysa dig om den effektiva räntan.

SÅ MYCKET KAN DET KOSTA ATT LÅNA

Du lånar 20 000 kronor. Under fem år betalar du tillbaka 647 kronor per månad. Så här mycket betalar du totalt:

LÄNK TIPS:
www.konsumenternas.se

Om du får svårt att betala räkningarna

Räkningar måste betalas i tid. Senast det datum som anges på inbetalningskortet ska pengarna ha nått mottagaren. Får du svårigheter att betala – tveka inte att kontakta den du fått fakturan av. Du kanske kan få en betalningsplan. Om du har lån som du inte kan betala – kontakta banken eller kreditbolaget för att få hjälp.

Ta inte sms-lån för att betala av gamla lån! Det riskerar att göra situationen värre. Om du måste prioritera bland räkningarna så bör du först ta hyran, elen och hemförsäkringen. Om du inte betalar de räkningarna i tid kan du bli vräkt, få elen avstängd eller stå utan försäkring om olyckan skulle vara framme. Skulder som registrerats hos Kronofogden finns

också i kreditupplysningsföretagens register som så kallade betalningsanmärkningar. En betalningsanmärkning försvinner efter tre år, förutsatt att du under denna tid betalat din skuld. Har du en betalningsanmärkning kan du få problem att få banklån och andra krediter. Du kan också bli nekad telefon-, mobil- och Internetabonnemang. Det kanske allra värsta är att det också kan bli mycket svårt att få ett eget hyreskontrakt så länge som betalningsanmärkningen finns kvar. Behöver du hjälp med att få ordning på din ekonomi eller skuldsituation kan du vända dig till kommunens budget- och skuldrådgivare. De ger kostnadsfri rådgivning.

- Har du skulder på tusentals kronor på dyra kreditkort?
- Försök få ett banklån med lägre ränta och betala av alla krediterna. Gör dig sedan av med korten så att du inte lockas att dra på dig nya skulder.

Exempel

TAPPAR DU KONTROLLEN BLIR DET DYRT

En liten skuld växer snabbt om du inte betalar den.

Skuld	100
Skriftlig betalningspåminnelse	50
Inkassokrav	160
Ansökan till Kronofogden om betalningsföreläggande	300
Inkassobolagets ombudsarvode	340
Indrivningsavgift	600
Summa:	1550

NÄR FÅR MAN EN BETALNINGSANMÄRKNING?

Följande händelser innebär inte att du får en betalningsanmärkning:

- Du har fått en påminnelse eller ett krav från den du är skyldig pengar.
- En skuld har gått till inkasso.
- Kronofogden skickar ett betalningsföreläggande till dig. Ett betalningsföreläggande från Kronofogden betyder inte att de slagit fast att du är betalningsskyldig. Det är en uppmaning att antingen betala, eller inom en viss tid protestera mot kravet om du anser att det är felaktigt. För skulder från stat eller kommun som till exempel skatt, böter, offentliga avgifter, studieskulder och tv-avgifter gäller särskilda regler.

- Men om du däremot inte betalar eller inte protesterar mot kravet fastställer Kronofogden att skulden är riktig. Det kallas för ett utslag. Uppgift om utslaget hämtas av kreditupplysningsföretagen och du får en betalningsanmärkning.

Budgeteten

Har du fört över uppgifter om inkomster och kostnader från tabellerna? Fyll nu i övriga kostnader.

Budgeten är färdig! Verkar den rimlig? Ser det ut som att du har utrymme att förverkliga någon av dina drömmar? Är det något du vill ändra på? Köpa mer eller mindre av?

Vill du spara mer? För in dina förändringar i kolumnen budget nedan. Nu har du överblick och kan se vilka möjligheter du har till förändring.

INKOMSTER OCH KOSTNADER PER MÅNAD

Inkomster och kostnader per månad	Nuvarande ekonomi	Budget
Sammanlagda inkomster (från sid. 2)		
Kostnader:		
Mat (från sid. 5)		
Personlig hygien inkl. tandvård (från sid. 5)		
Kläder och skor (från sid. 5)		
Fritid och lek (från sid. 5)		
Mobiltelefon (från sid. 5)		
Barn- och ungdomsförsäkring (från sid. 5)		
Förbrukningsvaror (från sid. 5)		
Hemutrustning (från sid. 5)		
Medier (från sid. 5)		
Hemförsäkring (från sid. 5)		
Bil (från sid. 12)		
Övriga försäkringar		
Bostad		
Hushållsel		
Lån (amorteringar och räntor)		
Kollektivresor		
Arbetslöshetskassa och fackavgift		
Läkare/medicin		
Sparande		
Övrigt (månadspeng, godis, spel, presenter, alkohol, tobak, husdjur, semester m.m.)		
Sammanlagda kostnader		
Resultat: inkomster-kostnader		

Vill du få fler råd om din ekonomi? Vänd dig till en konsumentvägledare eller budget- och skuldrådgivare i din kommun. Kontaktppgifter hittar du på: www.konsumentverket.se.

Testa gärna Konsumentverkets budgetkalkyl på www.konsumentverket.se.

Tio tips

Här kommer tio tips för dig som vill få bättre koll på dina pengar och få dem att räcka längre.

1. Gör en budget med Konsumentverkets budgetkalkyl

I budgetkalkylen kan du även jämföra dina kostnader med Konsumentverkets beräkningar. Gå in på www.konsumentverket.se.

2. För kassabok

Genom att föra kassabok där du under en tid skriver upp alla dina utgifter kan du skaffa dig en bättre bild av vad du lägger dina pengar på.

3. Planera dina matinköp

Gör en veckomatsedel med inköpslista och håll dig till den när du handlar, du sparar både tid och pengar.

4. Gör egen matlåda

Genom att laga mat hemma, ta vara på rester och göra matlådor kan du spara flera hundra kronor i månaden.

5. Se över avtalen för tv, Internet, telefon och el m.m.

Behöver du alla tv-kanaler? Går det att ringa billigare? Det kan även finnas pengar att spara på att byta elavtal eller elleverantör. Jämför priser på www.telepriskollen.se och www.elpriskollen.se.

6. Cykla i stället för att ta bilen

Att åka bil kostar mer än vad man kanske vill tro. I stället kan du kanske cykla, eller åka kollektivt? I bilkalkylen på www.konsumentverket.se kan du se vad det kan kosta att ha bil.

7. Spara energi

Du kan påverka dina elkostnader på olika sätt, bland annat genom att dra ur kontakten till hemelektronik när den inte används. För mer information – kontakta kommunens energirådgivare eller gå in på www.energimyndigheten.se och gör en energikalkyl för att se hur mycket du kan spara.

8. Se över dina försäkringar

Är du kanske dubbelförsäkrad, eller betalar du för försäkringar du egentligen inte behöver? Det kanske blir billigare med ett annat försäkringsbolag? Läs mer på www.konsumenternas.se.

9. Se över dina lån

Har du många dyra lån? Hör med banken om du kan slå ihop dem till ett lån och samtidigt förhandla dig till en bättre ränta. Du kanske kan byta bank? Läs mer om hur det går till på www.konsumenternas.se.

10. Inför köpstopp

Testa att leva med köpstopp en månad då du bara får handla det som är absolut nödvändigt. Ofta köper man sådant man kanske egentligen inte behöver. I slutänden kan det bli mycket pengar. Hur mycket kan du spara under en månad?

Vill du ha fler broschyrer?

Fler broschyrer finns hos kommunens konsumentvägledare och budget- och skuldrådgivare. De kan också beställas från Konsumentverkets webbplats: www.konsumentverket.se/publikationer

Här kan du beställa våra övriga publikationer:

Publikationer
Telefon växel: 0771-42 33 00
www.konsumentverket.se/publikationer

Foto Bildarkivet.se, Folio, GettyImages, Istockphoto, Johnér, Matton bildbyrå, och fotograferna Johan Eklund och Öyvind Lund.

Form Spenat Reklambyrå
Tryck Sörmlands Grafiska AB

**Konsument
verket • KO**